
LA GEOGRAFIA

❖❖ HUMANA ❖❖

COL·LABORADORS

CLIENTS I AMICS

Rosa M. Gil i Tort

Iarlem de la geografia humana tot referint-nos a les relacions personals que Rafael Masó establí, bàsicament des del punt de vista professional, però també des dels seus afectes i les seves inquietuds, i que sovint el portaren a lligar aliances per tirar endavant iniciatives ciutadanes i projectes culturals.

Analitzant els encàrrecs en què treballà, i posats aquests en relació amb la data en què es materialitzaren, podem arribar a esbrinar l'entorn sociològic proper a l'arquitecte.

Al principi, com és d'esperar, trobà les seves primeres feines entre els contactes professionals del seu pare, Rafael Masó Pagès, procurador dels tribunals i administrador de finques. Aquesta doble faceta el posà en contacte amb professionals del dret, com Pompeio de Quintana, el qual li encarregà la reforma de Can Quintana, de Torroella de Montgrí, i propietaris rurals com Tomàs de Cendra, per al qual reformà la Casa Cendra d'Anglès i el mas el Soler de Sant Hilari Sacalm, Josep M. Burch, de qui rebé l'encàrrec de reformar el mas la Riba de la Vall de Bianya, Josep M. Pérez Xifra, amb propietats a tota la província, Salva-

dor Gispert Saüch i els olotins Isidre Pujador i Josep M. Masramon.

De part del seu germà, Santiago Masó, membre fundador de la Lliga Regionalista, va rebre encàrrecs de personalitats de la burgesia catalana —algun autor ha parlat del projecte de s'Agaró com la Costa Brava de la Lliga— i el mateix Rafael Masó es presentà a les eleccions municipals de 1920 per aquesta formació política. Els contactes polítics portaren encàrrecs professionals, i al mateix temps, la condició de Santiago Masó com a directiu de la Caixa de Pensions propicià que Rafael Masó projectés les oficines d'aquesta entitat a Girona, a la rambla Jacint Verdaguer (1909), Olot (1911), Sant Feliu de Guíxols (1923), la Bisbal d'Empordà (1923-24) i la nova oficina a Girona al carrer de Santa Clara (1925); a la mateixa ciutat, també és interessant remarcar la seva intervenció a la Biblioteca de la Dona i l'Institut de la Dona que Treballa (1922-23), que no es limità tan sols a l'arranjament del local, sinó que representà una vinculació permanent de l'arquitecte i la seva esposa Esperança als actes de la institució.

Rafael Masó també va rebre alguns encàrrecs per part de l'Església. Es tracta de reformes d'altars,



Rafael Masó d'excursió amb un grup d'amics i col·laboradors.



Joan B. Coromina (primer, dret, per l'esquerra) amb Esperança Bru i familiars de Rafael Masó.

com la que realitzà per a les josefines, per a l'església del Sagrat Cor, per a l'església dels Dolors, de Sant Feliu de Girona, les de les parròquies de Borrassà, Verges, Sant Martí de Llémena, les Preses, Sils, Sant Llorenç d'Adri, Sant Pere de Terrassa i l'església de Sant Pere de Llorà. Per iniciativa privada va restaurar les capelles Sarreria de Palau Sacosta, la capella de Montnegre i l'ermita de Sant Salvador de Bianya. També va restaurar el cambril de la capella de l'Hospici de Girona.

A mesura que Rafael Masó anava consolidant la carrera començà a ser sol·licitat per la nova burgesia ascendent de la ciutat de Girona i de les capitals de comarques. És el cas de Ferran Coll, propietari rural; Alfons Teixidor, fabricant i comerciant de farines; Joan Saliati Sunyer, propietari i industrial; Isidre Pujador, propietari; Josep M. Burch, també propietari; Josep M. Masramon, advocat i polític, etc.



Josep Ensesa Gubert, fill de Josep Ensesa Pujades, ambdós promotors de s'Agaró.

També és clarament identificable el grup dels comerciants que confiaren a Rafael Masó la construcció de l'habitatge, sovint annex al magatzem o botiga.

Aquestes obres se solen ubicar en terrenys de l'eixample i en els carrers nascuts dels nous traçats sorgits de l'enderroc de les muralles i el progressiu canvi de centralitat de la ciutat. Es tracta de la Casa Cots, Corominas, Adroher, Rigau, etc.

Josep Ensesa i Alfons Teixidor

Entre els propietaris que confiaren les seves obres a Rafael Masó cal destacar la figura de dos sarrianeus, fariners de professió, que a més compartien una mateixa generació: Alfons Teixidor i Josep Ensesa Pujades. L'ascensió social i econòmica d'aquests personatges, especialment de Josep Ensesa però també del seu coetani Teixidor, va tenir la seva expressió material en les obres que ambdós encarregaren a Rafael Masó. El seu nivell econòmic els permetia



Rafael Masó amb els assistents al casament del seu germà Santiago, al mas Vinyals de Flaçà, reformat per l'arquitecte.

emprendre grans projectes d'arquitectura, i el seu tarannà personal sintonitzà aviat amb el jove arquitecte, el qual trobà suport total. Teixidor i Ensesa cercaven imatge i notorietat i Masó un finançament per poder plasmar els seus ideals en l'arquitectura. Sota el seu mecenatge Rafael Masó projectà i edificà amb plenitud i seguretat les cases i urbanització Teixidor i la casa i magatzems Ensesa a ciutat. A més, Josep Ensesa trobà en Rafael Masó l'arquitecte emprenedor que necessitava per donar forma al somni de s'Agaró, tot agermanant la beutat d'un racó idíl·lic de la costa amb el bon fer i el coneixement de l'arquitectura que el projecte mereixia.

Tot plegat, però, resseguint la nòmina de clients de Rafael Masó, es fa difícil esbrinar l'origen real dels contactes. Més aviat hauríem de parlar del punt on es creuen les coordenades polítiques dels companys de la Lliga Regionalista amb el catalanisme religiós de la Confraria Sant Jordi i la dinàmica social, cultural i econòmica de Girona i les seves comarques. En aquest context, els que tenien un cert nivell econòmic i social es coneixien i treballaven entre ells i en molts casos els unien vincles familiars i matrimonials.



Alfons Teixidor amb el seu fill Salvador.

Dins el context social de Masó val la pena tenir en compte el conjunt dels amics: Bertrana, Palol, Montsalvatje, Coromina, Fidel Martínez, Fagnoli, Diego Ruiz... amb els quals el jove Rafael Masó es projectà en múltiples activitats culturals i ciutadanes que acabaren tenint força transcendència sobre el patrimoni i la ciutat. Com a complement, les amistats sorgides de la seva estada acadèmica a Barcelona, que van perdurar tota la vida i el connectaren amb la realitat política i cultural del noucentisme a nivell català: Jaume Bofill, Enric Prat de la Riba, Jeroni Martorell, Eugeni d'Ors...

Cal no oblidar el grup dels artesans col·laboradors de l'arquitecte: els fusters Mota i Prats, el serraller Cadenas, els picapedrers Xirgu i Casellas, el pintor Oliveras, els ceramistes germans Coromina i germans Marcó, els decoradors germans Busquets... i també les germanes adoratrius, que assumiren els encàrrecs de brodat de senyeres i estendards. A molts d'aquests col·laboradors Rafael Masó els projectà l'habitatge, alguns dels quals s'han conservat fins avui.

Rosa Maria Gil Tort és historiadora i arxivera.